

SINF RAHBARLARINI SINFGA MOSLASHISH DARAJALARINI EKSPERIMENTAL O'RGANISH USULLARI .

Hakimova Zebiniso Hamidovna.

Osiyo Xalqaro Universiteti Pedagogika yo`nalishi 2- kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada , sinf rahbarlarining sinfga moslashish darajalarini eksperimental o`rganish, buning natijasida o`quvchilar bilan pedagogik va psixologik jarayonni yaratish, sinf rahbari va o`quvchilar o`rtasidagi kommunikativ aloqa, o`zaro ishonch va pedagogik ta`sir samaradorligini aniqlash masalalari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: eksperiment, moslashish, daraja, kommunikativ, sinf jamoasi, lider, munosabat, kognitiv, kuzatish, suhbat, nazorat, interaktiv, psixologik , pedagogik, muloqot, individual.

Annotation: This article explores the experimental study of class teachers adaptation levels to their classes , which results in the creation of a pedagogical and psychological process with students. It highlights the issues of determining communicative interaction between the class teacher and students , mutual trust , and the effectiveness of pedagogical influence.

Keywords: Experiment, adaptation, level, communicative, class collective, leader, relationship, cognitive, observation, interview, control, interactive, psychological, pedagogical , interaction, individual.

Аннотация: В данной статье освещаются вопросы экспериментального изучения уровней адаптации классных руководителей к классу, создания в результате этого педагогического и психологического процесса с учащимися, определения коммуникативной связи, взаимного доверия и эффективности педагогического воздействия между классным руководителем и учащимися.

Ключевые слова: Эксперимент ,адаптация , уровень, коммуникативный, классный коллектив, лидер , отношение,, когнитивный наблюдение беседа ,контроль, интерактивный ,психологический ,педагогический ,общение ,индивидуальный.

Har bir sinf rahbari sinfni qabul qilib olganida shu sinfga moslashish jarayoni boshlanadi. O`quvchilar bilan tanishadi, ota-onasi oilaviy sharoitini o`rganadi. Sinfda kim lider , kim aqlli , kim tashabbuskor, kim boshqaruvchi o`rgana boshlaydi va o`quvchilarga nisbatan o`zinning talablarini qo`ya boshlaydi. Sinf rahbari ishining mazmun-mohiyati tarbiyaning umumiy vazifalari bilan belgilanadi. U jamoatchilik tashkilotlari hamkorligida tarbiyalanuvchilar ilmiy dunyoqarashi, faol hayotiy fikrlashni shakllantiradi; o`quvchilarda

bilimga, mehnatga mehr uyg'otadi, ularni ongli ravishda o'z taqdirini o'zi belgilashga o'rgatadi; o'quvchilarda o'qishga mas'uliyat bilan yondashish va mustaqil o'qish qobiliyatini tarbiyalaydi; bolalarning estetik, etik qiziqishlari va badiiy didini o'stiradi. Jumladan, tadbirlar, mushoiralar, har xil kechalar, uchrashuvlar, davra suhbatlari, tanlovlar va boshqa o'yinlar orqali o'quvchilarga ta'lim-tarbiya beriladi. Sinf rahbari maktab ma'muriyati bilan birgalikda va mahalla jamoasi, ota-onalar bilan hamkorlikda tarbiyaviy ishlarni olib boradi. Maktab jamoasi sinf rahbari va uning olib borayotgan ishlarini doimo qo'llab-quvvatlashlari lozim. Chunki sinf rahbari o'z o'quvchilarini yaxshi biladi, ularni ichki kechinmalarini o'rganadi va ularni tarbiyalash uchun nimalar kerakligini hisobga olib ish olib boradi. Sinf rahbari ishini ma'naviyat va ma'rifat ishlari bo'yicha, ya'ni tashkilotchi, direktor o'rinbosari boshqarib turadi. Tarbiya ijtimoiy jihatdan aniqlangan jarayonlarga taalluqlidir. Tarbiya jarayonini tashkil etishning maqsadlari, tamoyillari, mazmuni va usullarini tanlash davlat va jamiyat rivojlanishidagi siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy-madaniy vaziyatga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. O'zbekistondagi davlat va ijtimoiy hayotdagi o'zgarishlar bolalarni tarbiyalash amaliyotida o'zgarishlarga ta'sir qiladi. So'nggi yillar ichida va sinf rahbarlarining tarbiyaviy faoliyati sezilarli darajada yangilandi. Sinf rahbari faoliyati birinchi navbatda o'z sinfidagi o'quvchilar bilan ishlashga qaratilgan. Sinf rahbari ishining eng muhim vazifalaridan biri sinf jamoasi bilan tizimli ishlashdir. Uning ishi individuallikni, sinf jamoasining "yuzini" shakllantirish va namoyish etishga qaratilgan. Shu bilan birga, sinf rahbari maktab jamoasida sinfning o'rnini haqida g'amxo'rlik qiladi, bu esa o'zaro muloqotni rag'batlantiradi. O'z faoliyati davomida sinf rahbari birinchi navbatda fan o'qituvchilari bilan hamkorlik qiladi: maktab maqsadlari asosida ta'lim va tarbiya faoliyatida bolalarga umumiy pedagogik talablar va yondashuvlarni birgalikda ishlab chiqishadi. Psixolog-psixolog bilan birgalikda sinf rahbari o'quvchilarning individualligini, ularni adaptatsiyasi va mikro va makro muhitda integratsiyalashuvini o'rganadi. Sinf rahbari o'qituvchi-psixologning ota-onalar bilan aloqalarini, ularning maslahat yordamini muvofiqlashtiradi. O'qituvchi-psixologning yordami bilan sinf rahbari sinf jamoasining rivojlanishini tahlil qiladi, o'quvchilarning bilim, ijodkorlik va imkoniyatlarini aniqlaydi. Sinf rahbari faoliyatida maktabdan tashqari muassasalar bilan hamkorlik qilish katta ahamiyatga ega. Ular bilan o'zaro aloqalar bolalarning ijodiy salohiyatini kengaytirish uchun qo'shimcha tarbiya tizimi ning barcha

turlaridan foydalanishga yordam beradi. Sinf rahbari maktab o'quvchilarini maktabda va bolalarning qo'shimcha ta'lim muassasalarida faoliyat yuritadigan turli xil ijodiy uyushmalarga a'zo bo'lishga yordam beradi. Sinf jamoasining darsdan tashqari, maktabdan tashqari ishlarini, dam olish va ta'til vaqtidagi tadbirlarini tashkil etishda sinf rahbari tashkilotchi o'qituvchi bilan faol hamkorlik qiladi. Sinf rahbari o'qituvchi-tashkilotchining yordami bilan madaniyat, sport, jamoatchilik vakillarini bilan tadbirlarini tashkil etishga jalb

qiladi. Sinf rahbari bolaning shaxsini va barcha ijtimoiy institutlar o'rtasida o'quvchilarning shaxsiy inqirozlarini hal qilishda vositachilik qilish uchun mo'ljallangan ijtimoiy o'qituvchi bilan yaqindan hamkorlik qilishi kerak. Maktablarda keng tarqalgan turli xil bolalar jamoat birlashmalari mavjud bo'lib, ular bolalarni yangi ijtimoiy munosabatlarga jalb qilishga yordam beradi. Sinf rahbari kutubxonachi (axborot-resurs markaz) bilan hamkorlik qilib, o'quvchilarni o'qish doirasini kengaytiradi, ularda o'qish madaniyatini, axloqiy g'oyalarga, axloqiy me'yorlarga bo'lgan munosabatni shakllantirishga yordam beradi. O'z ishlarida sinf rahbari maktab tibbiy xodimlaridan olingan ma'lumotlardan foydalanib, o'z o'quvchilari rining salomatligi haqida doimo g'amxo'rlik qiladi. Oila eng muhim ijtimoiy institutlardan biridir. Sinf rahbarining ota-onalar bilan ishlash olib borishi bolaning manfaati uchun oila bilan hamkorlik qilishga qaratilgan. Sinf rahbari ota-onalarni maktabda tarbiya jarayonida ishtirok etishga jalb qiladi, bu oilada qulay tarbiyaviy muhit yaratishga, maktabda va undan tashqarida bolaning psixologik va emotsional qulayligiga yordam beradi. Sinf rahbari shuningdek, ota-ona uchrashuvlari, birgalikdagi faoliyat orqali ota-onalarning pedagogik va psixologik madaniyatini oshirish ishlarini tashkil etadi. Sinf rahbari faoliyatida sinf tarbiya tizimini modellashtirish va amalga oshirish alohida o'rin egallaydi. Sinfning tarbiya tizimi o'zaro ta'sir qiluvchi tarkibiy qismlar majmuasi bo'lib, ularning o'zaro aloqasi va integratsiyasi sinfda bo'ladi.

O'quvchilarni o'rganish o'qituvchining, ayniqsa sinf rahbarining vazifasidir. U o'quvchilarni faqat darsdagina emas, balki sinfdan tashqi vaqtdan ularga tarbiya berish vaqtida ham, o'quvchilar uylariga borganda ham, har xil ekskursiyalar vaqtida ham o'rganadi. Sinf rahbari sinfni qabul qilib olgandan keyin, uning birinchi ishi, odatda, o'quvchilarni o'rganishi bilan bog'liq bo'ladi. Bu ish uning o'ziga berkitilgan sinfdagi butun ish faoliyati mobaynida davom etadi va uning tarbiyaviy ish sistemasida muhim bir tomonni tashkil etadi.

O'quvchilarning o'ziga xos xususiyatlari ularning xulqi muhim ahamiyatga ega. Ular olgan tarbiya darajasini bilgan holda, ma'lum maqsadga qaratilgan va ta'sirchan reja tuzish oson bo'ladi. Ma'lumki, o'quvchi shaxsining tarkib topishi va rivojlanishi bir tekis bormaydi. Sinf rahbarining mazkur o'quvchi to'g'risida bilganlari bugunga kelib yetarli bo'lmay qolishi mumkin. O'quvchilarni o'rganish ko'p vaqt va ko'p kuch talab etadi. Ammo keyinchalik bular hammasi katta natijalar beradi. Sinf rahbari o'quvchilarni, ularning xususiyatlarini bilgan holda, ular bu jarayonini muvaffaqiyatli tarzda yo'lga solib, yutuqlarga erishish mumkin bo'ladi. O'quvchilarni o'rganishga boshqa o'quvchilar, yetakchilar va ota-onalar jalb etiladi. Bunda o'qituvchilar hamda sinf rahbarlari ishidagi o'zaro munosabat qoidalariga rioya qilish juda muhimdir. O'quvchilarni o'rganish natijalari bilan barcha o'qituvchilarni tanishtirib borish zarur. Shu bilan birga ularning har qaysi o'quvchi to'g'risida bilganlarini

ham hisobga olish lozim. Bular o'quvchilarga tarbiya berish jarayonida ularga bir xilda talablar qo'yish va ularga bir xil muomala qilishga erishishga yordam beradi. O'quvchilarni o'rganish ularga individual yondashishni zarur shartidir. O'quvchilarni ularga ta'lim va tarbiya berish jarayonida har qaysi o'quvchiga individual yondashishga erishish maqsadida o'rganmoq lozim.

Hozirgi zamon ta'lim tizimida sinf rahbarining o'rni va mas'uliyati tobora ortib bormoqda. Sinf rahbari o'quvchilarni nafaqat bilim olishga, balki ularni ijtimoiy jihatdan yetuk, mustaqil fikrlovchi, jamoa bilan ishlay oladigan shaxs sifatida tarbiyalashga mas'uldir. Shu bois sinf rahbari faoliyatini muntazam ravishda tahlil qilib borish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, empirik tahlil sinf jamoasining real holatini aniqlashda eng samarali vositalardan biri hisoblanadi.

Empirik tahlil sinf rahbari faoliyatini amaliy kuzatuvlar, tajribalar va aniq ma'lumotlar asosida o'rganishga yordam beradi. Bu esa tarbiyaviy ishlarning samaradorligini oshirish va mavjud muammolarni bartaraf etishga yordam beradi.

Empirik tahlil — bu pedagogik jarayonni bevosita kuzatish, o'rganish va tahlil qilishga asoslangan ilmiy-uslubiy yondashuvdir. Empirik tahlil natijalari real ma'lumotlarga tayanadi va sinf jamoasining haqiqiy holatini aks ettiradi. Nazariy bilimlar empirik ma'lumotlar bilan boyitilganda pedagogik faoliyat samaradorligi oshadi.

Pedagogik faoliyatda empirik tahlilning ahamiyati shundan iboratki, u sinf rahbariga o'quvchilar jamoasining rivojlanish darajasini aniqlash, ularning ehtiyoj va muammolarini o'rganish hamda tarbiyaviy ishlarni rejalashtirishda ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

Empirik tahlilning asosiy obyektlari sifatida sinf jamoasi va sinf rahbarining tarbiyaviy faoliyati olinadi. Sinf jamoasini tahlil qilishda o'quvchilarning o'zaro munosabatlari, jamoaning uyushqoqligi, yetakchilar va passiv a'zolar, intizom va mas'uliyat darajasi o'rganiladi. Bu jihatlar jamoaning rivojlanish bosqichini aniqlashga yordam beradi.

Sinf rahbari faoliyatini empirik tahlil qilishda esa tarbiyaviy ishlarni tashkil etish, o'quvchilar bilan individual yondashuv, ota-onalar bilan hamkorlik hamda sinf jamoasini boshqarish uslublari muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu faoliyatning qanchalik samarali tashkil etilgani empirik ma'lumotlar orqali baholanadi.

Sinf rahbari va jamoa faoliyatini empirik tahlil qilishda turli metodlardan foydalaniladi. Kuzatish metodi eng keng tarqalgan usullardan biri bo'lib, u o'quvchilarning kundalik xulq-atvori, jamoada o'zini tutishi va sinf rahbarining pedagogik ta'sirini aniqlash imkonini beradi. Kuzatish tabiiy sharoitda olib borilgani sababli ishonchli natijalar beradi. Sinf rahbarining sinf jamoasiga moslashishi- bu murakkab pedagogik va psixologik jarayon bo'lib, u nafaqat o'qituvchining tajribasiga, pedagogik mahoratiga, uning shaxsiy sifatlari

va sinfning o'ziga xos xususiyatlariga ham bog'liq bo'ladi. Sinf rahbarining o'quvchilar jamoasi bilan integratsiyalashuvini uchta asosiy darajaga bo'lish mumkin:

1. Past daraja (Tashqi moslashuv)
2. O'rta daraja (Funksional moslashuv)
3. Yuqori daraja (Psixologik integratsiya)

Sinf rahbari misoli bir bog'bon bo'lishi kerak. Yosh niholni yaxshi parvarish qilsa, u katta baquvvat daraxtga aylanadi. Bu daraxt esa atrofdagilarni o'zinning soyasi, mevasi, chiroyi bilan bahramand qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. G'oziyev E.G. "Psixologiya (Yosh davrlari psixologiyasi)". – Toshkent, 2010. (O'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi munosabatlarning psixologik asoslari uchun).
2. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. "Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish". – Toshkent, 2008. (Interaktiv muloqot va metodlar uchun).
3. Ro'ziyeva D., Tolipov O'. "Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat". – Toshkent, 2017.
4. Ziyomuhammadov B. "Pedagogik mahorat". – Toshkent, 2002. (Sinf rahbari va jamoa munosabatlari haqida).
5. Ibragimov X.I., Abdullayeva Sh.A. "Pedagogika nazariyasi". – Toshkent, "Fan va texnologiya", 2008.